

Vijftig vensters voor het onderwijs

Cees Hageman In alle opwinding over de vijftig vensters die vorm kregen in de publicatie *entoen.nu De Canon van Nederland* leek men haast te vergeten voor wie de Canon bedoeld is. Dat is het onderwijs. Erfgoed Nederland heeft de vraag opgepakt hoe de kennismaking tussen Canon en onderwijs gestalte moest krijgen.

Erfgoed Nederland vroeg al voor het verschijnen van de geschiedenis canon van de commissie-Van Oostrom aan deskundigen uit de wereld van erfgoed en onderwijs hoe cultureel erfgoed een plaats zou kunnen krijgen in de uitwerking van een canon. Aan de hand van de *good practices* die tijdens de bijeenkomsten met het veld naar voren kwamen, diende men de commissie van advies.

Erfgoed Nederland gaat uit van een erfgoedbrede benadering en ziet uitstekende mogelijkheden om vanuit de erfgoedinstellingen bij te dragen aan de ontwikkeling van de Canon. Dit uitgangspunt is ook verwoord in de formele reactie van Erfgoed Nederland op het uitbrengen van de het rapport van de commissie-Van Oostrom¹, en tevens uitgedragen tijdens het Boekmandebat van 6 december 2006. Daar werd nog eens gewezen op de kansen voor het onderwijs en de erfgoedsector om *De Canon van Nederland* tot leven te brengen in het onderwijsprogramma van de scholen.

Het rapport van de commissie hield niet op bij het vaststellen van de vijftig vensters. Naast aanbevelingen en pleidooien voor aansprekend onderwijs, waren er ook concrete adviezen in het rapport opgenomen. Acties, te ondernemen door met name genoemde instellingen. Een van de voorgestelde initiatieven was de nadere kennismaking met de Canon door het onderwijs, en deze opdracht gaf het ministerie van OCW aan Erfgoed Nederland. Het bestaande netwerk in de erfgoedsector zou daarbij uitstekend van dienst kunnen zijn, in het bijzonder op lokaal niveau. Kinderen moeten het 'grotere verhaal' van de Nederlandse cultuurhistorie namelijk in hun directe omgeving kunnen herkennen, zodat ze een link gaan zien tussen de lokale werkelijkheid en het grotere verhaal van Nederland.

Dit was de opdracht aan lokale erfgoedinstellingen. Een belangrijke opdracht, omdat tot op dat moment de ene na de andere lokale

canon werd gepresenteerd. Die spraken weliswaar tot de verbeelding, maar dienden in de meeste gevallen geen onderwijskundig doel. Hoe deze lokale initiatieven zich verhouden tot *De Canon van Nederland*, is een van de vele vragen die een plek kregen in de opdracht aan Erfgoed Nederland.

Canonkaravaan

De eerste kennismaking tussen onderwijs en Canon kreeg vorm in een traject van zestien conferenties in de twaalf provincies en vier grote steden van Nederland. Uitgangspunt daarbij was: de Canon in de vorm van een canonkaravaan de school binnen te rijden.

Intussen was medio 2007, na het opheffen van de commissie-Van Oostrom, de stichting *entoen.nu* in het leven geroepen. Hier werd hard gewerkt aan materialen die de invoering van de Canon in het onderwijs ten dienste zouden staan. Een klassikale wandkaart en een website *www.entoen.nu*, naast een canonspel en canonpuzzel. De canonkaravaan was een soort reizend circus met wisselende bijdragen van zowel de canoncommissie als lokale erfgoedinstellingen. Met lokale historici en verhalenvertellers, acts uit theatervoorstellingen of bijdragen van *stand-up cartoonists*. Dit circus trok langs de scholen met het doel

de leerkrachten te bereiken, te betrekken en te inspireren.

De start was in Drenthe, omdat het eerste venster van de Canon uitzicht biedt op een hunebed. Op een basisschool in Hoogeveen werd het venster met het hunebed onder meer uitgewerkt aan de hand van een vertelling, met dans en zang door de kinderen van de school. Herinneringscentrum Kamp Westerbork verzorgde een presentatie rond het venster over de

De canonkaravaan trok als een soort reizend circus langs de scholen

Tweede Wereldoorlog: Anne Frank. Ook was er aandacht voor het boek *Alles is anders om me heen*, een speciaal voor het onderwijs ontwikkelde reis door de geschiedenis van Hoogeveen. De commissie-Van Oostrom, die hecht aan historische jeugdboeken, noemde het een initiatief dat men veel meer kinderen zou gunnen. (Oostrom 2006) Hiermee benadrukte men ook de rol van de openbare bibliotheken in het tot leven brengen van de Canon op lokaal niveau.

Deze eerste karavaanbijeenkomst was bescheiden, de opzet was om minstens 60 procent onderwijsgevenden in de zaal te krijgen. Dit percentage is gehaald en in de overige bijeenkomsten gehandhaafd. Een mooie prestatie, gelet op het feit dat dit type promotiebijeenkomsten over het algemeen vooral vertegenwoordigers uit de cultuursector aantrekt.

Vervolgens vonden in elke provincie verschillende bijeenkomsten plaats, op locaties die varieerden van scholen tot kastelen en

landgoederen en het Abe Lenstra Stadion.² Niet alleen de kennismaking met de Canon stond op het programma, het was ook een ontmoeting in breder verband tussen het onderwijs en de erfgoedsector. Tijdens deze karavaanbijeenkomsten vertelde telkens één van de leden van de commissie Van Oostrom het achtergrondverhaal bij een van de vensters uit de Canon. Daarnaast schetsten lokale erfgoedinstellingen de mogelijkheden van lokale canons in hun relatie tot de landelijke Canon. Ook waren er tal van workshops, verzorgd door culturele instellingen op lokaal niveau. Deze workshops voor leerkrachten hadden canononderwerpen op het menu, maar ook didactiek, lesmaterialen, werkvormen en het werken met de in het onderwijs gebruikte methoden in relatie tot de Canon kwamen voorbij. Niet in een standaardprogramma, maar op elke plek weer anders uitgewerkt. Tot slot waren er de informatie-markten met lesmateriaal van uitgevers en culturele instellingen.

Groeiende bekendheid

Voor veel onderwijsgeveden was een eerste kennismaking met de Canon verrassend. Naarmate de karavaan verder trok, groeide uiteraard de bekendheid met en de belang-

De Canon biedt de kans om lokaal erfgoed onder de aandacht te brengen

stelling voor de Canon. Ongeacht het aantal deelnemers – minimaal 30 tot een maximum van 250 – bleef het percentage bezoekende leerkrachten tussen de 60 en 65. Een mooi resultaat, maar is de kennismaking daarmee ook een succes? Het is mooi dat een leerkracht roept om meer van dit soort bijeenkomsten omdat ‘we op dit onderwerp bijna nooit iets aangeboden krijgen’. Er viel echter ook te constateren dat veel aanbieders uit de culturele sector de karavaan aangrepen om hun bestaande aanbod nog eens extra onder de aandacht te brengen. (Bureau ART 2008)

Een van de aanbieders vertelde niet zo goed te begrijpen waarom scholen niet al aan de slag gingen met de Canon, want er was toch al zoveel materiaal voorhanden! Dat bleek, maar dit materiaal was niet specifiek ontwikkeld naar aanleiding van vragen vanuit scholen over de Canon. Terwijl scholen juist daarop zitten te wachten: bruikbaar materiaal om onderwerpen in een andere, bredere context te plaatsen. Zo stelde een docent tijdens de bijeenkomst van de karavaan in het Openlucht Museum geïnspireerd te zijn door de presentatie van het materiaal rond Spinoza, een historische persoon aan wie hij in zijn onderwijsloopbaan tot nu toe nog nooit aandacht had besteed.

Voorbeelden van het bruikbaar materiaal dat de stichting entoen.nu ontwikkelde, zijn de zeer inspirerende website www.entoen.nu en de aan alle scholen gratis verstrekte canonclips.

Deze eerste ronde van kennismaken met de Canon is door Erfgoed Nederland opgevat als een eerste laag grondverf. De invoering van de Canon verdient uiteraard nadere afwerking voor het onderwijs. In de conferentiereeks bleek zoals gezegd groeiend enthousiasme en men zag het ook als een positieve impuls voor de vakinhoud van uiteenlopende leergebieden. Erfgoed Nederland ziet in de ontwikkeling van *De Canon van Nederland* een kans bij uitstek om lokaal erfgoed nader onder de aandacht te

Cees Hageman

werkt als projectleider erfgoed-educatie voor Erfgoed Nederland. Hij was onderwijzer en geschiedenisleraar en werkte als onderwijsadviseur en leerplanontwikkelaar voor uiteenlopende instellingen in het onderwijs en de culturele sector

brengen. Maar ook om relaties te leggen met de landelijke Canon en zo bij te dragen aan de kwaliteit van het onderwijs. De Canon is een gegeven en men zal er al dan niet verplicht toch mee aan de slag gaan. Men doet dat ook nu al, zoals onder meer bleek tijdens de bijeenkomst in Den Haag, waar een leerkracht uit het basis-onderwijs zijn ervaringen met de Canon deelde met de aanwezigen.

En er is al veel materiaal om mee aan de slag te gaan. Zeer bruikbaar is bestaande jeugd-literatuur, naast bijdragen vanuit de moderne media zoals Teleblik, de canonclips en de website www.entoen.nu met een informatieversie voor kinderen. De erfgoedsector beschikt ook een grote hoeveelheid materialen, onder meer in de vorm van thematische lesbrieven en leskisten. Dat is de oogst van de afgelopen acht jaar waarin de promotie van het gebruik van erfgoed in het onderwijs veel lesmateriaal heeft opgeleverd. Dit materiaal biedt een mooie basis voor de uitwerking in de context van *De Canon van Nederland*. Dit laat bovendien zien dat de inhoud van de Canon voor het overgrote deel al is terug te vinden in de methoden die het onderwijs ten dienste staan. Nieuwe methoden, met name voor het vak geschiedenis, spelen zelfs nadrukkelijk in op deze ontwikkeling en uitgevers verklaren hun materiaal dan ook 'canon-proof'.

Nieuwe initiatieven

Is dat alles? Doet de markt zijn werk? Of vraagt de invoering van de Canon toch nog het nodige onderhoud?

Die vragen zijn actueel en vanuit diverse invalshoeken buigen deskundigen zich nu over nieuwe initiatieven. Nascholing, materiaalontwikkeling, integratie van de Canon in het bestaande curriculum, het uitwerken van voorbeeldlessen tot en met toetsing daarvan: het staat allemaal op de agenda van de komende jaren. Erfgoed Nederland is bij deze agendering

nauw betrokken en werkt samen met de stichting entoen.nu, het primair en voortgezet onderwijs en leerplanontwikkelaars aan het permanente onderhoud dat het implementatieproces van de Canon in het onderwijs behoeft.

Het invoeren van de Canon verdient die aandacht omdat het werken daaraan ook bijdraagt aan het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs binnen de canongerelateerde leergebieden, hier gemakshalve maar even de Mens en Maatschappijvakken genoemd. Een belangrijke opdracht, die in de achterliggende decennia stevig is verwaarloosd, zoals ook de Onderwijsraad constateerde. Die handschoen is opgepakt en zal in de komende jaren op maat worden gemaakt voor wie hem wil aantrekken. Het is de kunst daarbij te zoeken naar werkwijzen die het onderwijs aanspreken en ook de eindgebruiker daarbij te betrekken. De eindgebruiker is de leerling. Maar in het onderwijs hebben we te maken met een sluiswachter. Dat is de leerkracht die bepaalt of de deur open gaat of op slot blijft. Die inspireren is de opdracht voor de komende jaren.

Literatuur

- Bureau ART (2008) *En de karavaan trekt verder: een kritische terugblik op zestien bijeenkomsten van de canonkaravaan*. Gouda: Bureau ART.
Oostrom, F. van (voorz.) (2006) *entoen.nu: de canon van Nederland: deel A*. Den Haag: Ministerie van OCW.

Noten

- 1 www.entoen.nu
- 2 Zie voor de afzonderlijke verslagen www.erfgoednederland.nl